

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 6

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Bindal

Emne: Folkelege musikkinstrument

Bygdelag: Vassbygda

Oppskr. av: Ingvald Wærstad

Gard: Telebu

(adresse): Lande

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. litt.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Martinus Olsen ,plassmann f. 1867

SVAR

1. Fiolin ,fiel ,fela. Dette instrumentet har vistnok vært lenge kjent . Bestefar til Martinus Olsen hadde fiolin . Bror til bestefar til Martines Olsen skulle være mesterspillemann . Han var i sin velmakt kring 1810.

Andreas Gevasli gårdb. ca 60 år fortalte at det var en Jan Tesdal som skulle være kommet fra Østerrike. Han levde i 1700 tallet og skulle være så flink spillemann . Han spilte så stolene danset " sa folk .

2 . Nei . Det er få som spiller fele her nu .

3) Blev kjøpt inn . Hverfra vites ikke. Enkelte arbeidde selv . Bendik Flatmo Velfjord arbeidde en fiolin en gang . Så fant han på å smøre den med tran . Olaf Kristenlia fekk denne fiolinen . Ole Arntsen sterspiller fra Velfjord skulle prøve den . Han fikk den ikke til . Da sier han : "Han er ikkje til nokon ting . Du skal berre trø n i hep."

Ole Fjellidal Velfjord ,død for lenge siden , arbeidde fele. Det forekommer vistnok en og annen som arbeider en fele ,men nogen instrumentmakere er de vistnok ikke .

Nils Mortensen død omkring 1930 arbeidde orgler . Han arbeidde alt sammen selv .

2

Hartvik Hansen Høngset arbeidde orgel ., men han kjøpte tungene ferdig . Et av hans orgler står på gården Aune. Jehan Lien Velfjord skal også ha arbeid flere orgel . Han døde i Trondheim omkring 1920.

4)

5) Fele : overdel av gran. Det skulle være gammelt tømmer som v var tørket i flere år .

7) Tarmstrenger . Vistnok kjøpt.

9. Til dans.

10. nei .

12. Min bestemor på Wørstad i Telemark regnet fele som et syndig instrument .

13. Edvart Sverås ,Morten Tomasli og Ole Kristiansen fra Velfjord skulle være flinke felespillere. De var eldre folk den gang Martinus Olsen var ung .

"Morten Tomaslia var på Tilremsmarkedet og hørte på en omreisende fiolinspillemann som het Sundberg .

Sundberg spilte en polsdans. Da han var ferdig sier Morten :"
Endeleg var han ikkje rektig rett der ein stan ."

" Ja, spill den rettere du " ,sa Sundberg . " Nei, det ville ikke Morten . " Jau spel no hvis du vet å spille den rettere. " sa Sundberg . Sa gav Morten sig til å spille., etter at han hadde stemt om fiolinen . Det blev et flott spill og Sundberg ville ha ham til å spille mere ,men det ville ikke Morten .

Ole Arhtsen Vandalsvik Velfjord ,skulle også være en fremragende spillemann . Harald Strøm Velfjord som jeg gav Dere adr. til i fjor høst har vistnok skrevet opp noen av hans slätter . En av dem skal vistnok være " Trampeluren med Jarfæra".

Hardingfele har vistnok ikke vært i bruk her .

Nyckelharpe hadde Ole Vernik på Flatmo i Velfjord .

3

2

Han døde 1 1899.

Salmedikeren brukte lærer Furnes død 1913.

På Tromsø lærerskole gikk dette instrumentet under navnet "denk."

Langelur laget av tre har vistnok forekommet .

Det blev laget lur av bokhorn eller geitehorn .

Tungen blev laget av bresk . Hadde 4-5 huller på hornet . Det blev en veldig lat i et slikt horn .

På Pålskog i Velfjord hadde de en havreåker i nærheten av stua . Om kvelden fikk de høre bjørnen i åkeren .

De hørte han raspa havre . De skremte han med å blåse på hornet .

Neste kveld hørte de han igjen . De gav sig til å blåse for å skremme han ,men nu lot han sig ikke skremme.

Positivet.

I 1860 årene kom positivet i bruk . Morten på Saus i Velfjord var den første her i omegn som fikk positiv . Han reiste på Tilremsmarknan og leigde sig et naust til dans og tjente således litt på spillet .

Ole Nilsen på Tesbotnet hadde positiv fra sin ungdom . Han døde 1 90åra . Så snart han hadde stelt sig om søndagen begynte han å spille . Det blev da sagt at

de danset på Tesbotnet mens presten preket . Det var da nogen som klaget til presten om dette . Presten

som het Liske , kom til Tesbotnet og skulle holde skoleeksamen . Nu var denne presten svært hissig så det var flere som regnet med at de skulle få han til å forrenne sig . Men så var det en som gikk til presten og bad han ta det rolig . Presten takket vedkommende .

Da han nu var ferdig med eksamen bad han om å få se spillet deres . Han drog også en slått.

4

Da han var ferdig sa han : "Dere kan bare spille så mye dere vil men når jeg står på prekestolen får dere holde opp.

Dette var i 1850-60.

Som eksempel på hvor hissig mannen var nevnes et eksempel . Det var et møte på Vassås . De holdt til ute på gården og presten sat på en stol . Nu gikk folke imot presten i den saken det gjalt . Presten reiste sig da og stod og holdt i stolryggen mens han snakket . Da han var ferdig løftet han stolen i været og drev den så i marka så han "mølden" sund.

Et gammelt positiv fins i bygda her .

Det har vært brukt til dans ,og var vistnok ofte i bruk under danseforbudet .

Trekkspillet kom også i 1860 årene ,men det er først i de siste 20 årene at det er blitt mer almindelig .

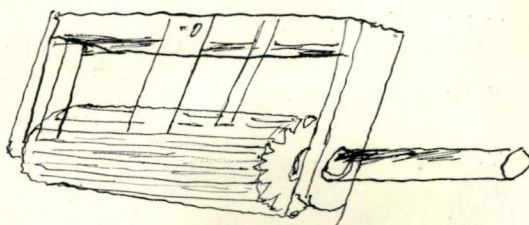
Det er nu det mest brukte instrumentet på dansene.

Anders Saus som nu er i Oslo og av og til spiller trekkspill i radio ,er fra Saus i Velfjord Gården Saus ligger $\frac{1}{2}$ mil fra Bindals grense.

C.

Kråkeskramla.

Den bestod av et riflet kjevle ca 6 tom langt og $2\frac{1}{2}$ tom tykk . Så var det en grindt som gikk rundt . Hver ende av kjevlet var som aksel . Den ene var så lang at man holdt i den . Fra tvertreet på grinda gikk det så en tynn tørr trespik . Når en nu svinget denne grinda rundt blev det en svær låt når denne spika fór over riflene på kjevlet .

5
Gamle musikkinstrument .

Som svar på ett spørsmål fra Dem om eiermenn av positiv kan jeg opplyse .

Hendor Hansen Vatnan har en lirekasse fra "Taraldsen Steinkjær 1876.

Charles Damman har også et meget pent bevart ,vistnok fra samme fabrikant .

Den harpen fra Saus som De bad om nærmere opplysning om har jeg ikke fått rede på mere om .

Olav Flatmo husker fra barn at de hadde munnharpe på Flatmo .

Den så nærmest ut som en stor nøkkel som det var spent strenger over fortel han .

Lande 26.mai 1949

J. Waerstad

1254

3271